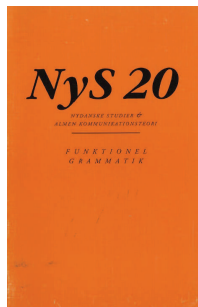

NyS

Forfatter:	Tore Kristiansen
Anmeldt værk:	Ulla-Britt Kotsinas: <i>Ungdomsspråk. Ord och stil.</i> Språkvårdssamfundets skrifter 25. Hallgren & Fallgren, Uppsala 1994. 184 s.
Kilde:	<i>NyS – Nydanske Studier & Almen kommunikationsteori</i> 20. <i>Funktionel grammatik</i> , 1995, s. 91-102
Udgivet af:	Dansklærerforeningen
URL:	www.nys.dk

© NyS og artiklens forfatter

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre NyS-numre (NyS 1-36) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

ANMELDELSE AF

ULLA-BRITT KOTSINAS:

UNGDOMSSPRÅK.

ORD OCH STIL.

SPRÅKVÅRDSSAMFUNDETS SKRIFTER 25.

HALLGREN & FALLGREN, UPPSALA 1994. 184 S.

AF TORE KRISTIANSEN

Ulla-Britt Kotsinas, der er docent i nordiske sprog ved Stockholms Universitet, har skrevet en bog om sproget blandt 14-17 årige i tre forstæder til Stockholm. Hos mig rejser titlen *Ungdomsspråk* de samme tre spørgsmål der uvilkaarligt rejser sig i forhold til enhver slags sprog. For det første: *hvad er ungdomssprog*, findes det? For det andet, eftersom der næppe findes noget sprogligt der ikke er funktionelt: *hvorfor findes ungdomssprog*? Og for det tredje, eftersom der næppe findes noget sprogligt der ikke indgår i og udsættes for samfundsmaskineriet: *hvordan behandles ungdomssproget* i samfundet, kunne og burde vi behandle det anderledes end vi gør? I *Ungdomsspråk* er alle tre problemstillinger til stede hele bogen igennem. Kotsinas nøjes ikke med at beskrive; efter enhver resultatfremlæggelse følger altid på næste side forsøget på at forstå, perspektivere og forklare. Så lad mig med det samme slå fast at det er en spændende og inspirerende bog. Og den er nem at gå til. De 13 kapitler er inddelt i mange relativt korte afsnit med velvalgte overskrifter der styrer læseren gennem ungdomssprogets hvad, hvorfor, hvordan. Her skal vi tage de tre problemstillinger i tur og orden. Først til spørgsmålet om hvad ungdomssprog i det hele taget er for en størrelse.

HVAD ER UNGDOMSSPROG?

Kotsinas' undersøgelse er baseret på båndoptagelser af "spontant kamratspråk sådant det framträder i informella gruppsamtal" (s.29). Bogen beskriver ungdomssprog som en *samtalestil*. Denne stil karakteriseres nærmere gennem analyser af (a) samtalerne overordnede opbygning (indhold og organisering), (b) ikke-verbale udtryksmidler (prosodiske og paralingvistiske træk), (c) verbale udtryksmidler (ord og ytringer).

(a) Når fokus sættes på *samtalernes opbygning*, fremkommer nogle karakteristiske træk hvad angår emner, emnebehandling og forløb: unges uformelle samtaler er præget af fortællinger (narrativer), hvor de gengiver noget de selv har oplevet, gerne sammen med dem der lytter. Fortællingerne vil ofte være indforståede, uden eksplicitering af omstændighederne; for udenforstående kan de være nærmest uforståelige. I sådanne samtaler, præget af fortællinger der fortælles i fællesskab, vil selve samtaleforløbet være præget af korte replikker, afbrydelser og samtidig tale.

(b) Med hensyn til *artikulation og stemmebrug* bliver ungdomssprog karakteriseret som præget af reduktioner og assimilationer i udtalen af ord, højt taletempo, samt kraftige og hyppige ændringer i stemmekvalitet (udsving i stemmestyrke og variationer i tonehøjde).

(c) Ikke mindst ser bogen nærmere på ungdomssproget på *ord- og ytringsniveau*. Bogens længste kapitel behandler de 'unødvendige' småord (typen *jo, sådan, lissom, altså*). Også slangord og bandeord behandles alsidigt i et eget kapitel. Desuden fremdrages brug af lydord (a la dem man finder i tegneserier), samt hvordan unge gerne gengiver andres og egne ytringer og tanker ved brug af citater og pseudocitater, dvs. i direkte snarere end i indirekte form.

Det billede der således tegnes af en ungdommelig samtalestil, underbygges hele vejen igennem af mange eksempler fra datamaterialet. Så spørgsmålet om *hvad* ungdomssprog er, er besvaret – i den forstand at det er beskrevet og eksemplificeret hvordan unge mennesker taler (i uformelle gruppediskussioner).

Imidlertid vil de fleste vel opleve det som formålsløst at tale om 'ungdomssprog' med mindre de unges sprog fremviser træk der adskiller det fra 'voksensproget'. Det fyldestgørende svar på hvad ungdomssprog er, må i en eller anden forstand indebære sammenligning med voksensproget og påvisning af forskelle. Det er da også den gennemgående indfaldsvinkel under behandlingen af de forskellige sprogtræk. Alligevel står netop den side af Kotsinas' undersøgelse svagt, da sammenligningen udelukkende bygger på en forudsat fælles forestilling om hvor meget eller lidt voksensproget indeholder af et bestemt træk. Det siges at være "påfallende hur många" (s.48) af de spontant fremkomne samtaler der går ud på at deltagerne skal genopleve en fælles oplevelse. Småordene udgør "så mycket som" (s.71) 7% af det analyserede ordmateriale. Om brugen af citater siges at de er "påfallande många, sannolikt betydligt mera frekventa än i vuxensamtal" (s.40). I andre tilfælde er det en forudsat fælles forestilling om det 'normale'

ungdomssprog der ligger til grund for sammenligningerne. Som når andelen af slangord i materialet ses som "förvånansvärt liten" (s.59) – kun 3,1% af alle ytrede ord kan i en eller anden forstand kaldes slang, og når bandeordene viser sig at være "få" (s.61) – en halv procent af det totale antal ord.

Denne vurdering af træk i ungdomssproget i forhold til forestillinger om det normale er problematisk. Når Kotsinas' resultater viser at vi typisk har overdrevne forestillinger om hyppigheden af slangord og bandeord i de unges sprog, må det betyde at disse forestillinger er baseret på den sociale diskurs der omgiver de unges sprogbrug, mere end på indtryk fra sprogbrugen selv. Selv om der sandsynligvis er en reel forskel på voksensprog og ungdomssprog mht. flere af de undersøgte træk, kan vi strengt taget ikke sige det med sikkerhed så længe vi ikke har kontrolleret ved at tælle forekomster i sprog produceret af voksne under de samme betingelser.

Det er altså ønskeligt med mere forskning omkring bestemmelsen af *hvad* ungdomssprog er. Dels er der behov for kvantitative sammenligninger af hvor meget og hvor lidt hhv. unge og voksne bruger bestemte sprogtræk – hvor der samtidig fokuseres skarpt på den rolle formalitetsfaktoren spiller. Dels må de tilknyttede 'forestillinger' underkastes empiriske undersøgelser til nærmere belysning af i hvilken udstrækning og forstand modsætningen mellem ungdomssprog og voksensprog er en social konstruktion.

Kotsinas skal naturligvis ikke klandres for ikke at have klaret det hele på en gang. Imidlertid burde hun efter min opfattelse have gjort lidt mere ud af at tematisere sit projekts begrænsninger og de forbehold de nødvendigvis må indebære – ikke af hensyn til teoretiserende fagfæller af min type, men tværtimod fordi bogen netop *ikke* er sociolingvistisk 'skolastik'; den henvender sig i første række til "lärare, lärarstuderande och andra språkinsresserade" (s.6) og vil indgå i den diskurs der konstruerer ungdomssproget som social kategori. I en sådan bog er det specielt vigtigt med præcision i udsagn og formuleringer, eftersom der er god grund til både at antage og håbe at den vil få betydning for de almene forestillinger om hvad ungdomssprog er.

HVORFOR FINDES UNGDOMSSPROG?

Som sagt er bogen spændende læsning ikke mindst fordi den hele vejen igennem interesserer sig for at forklare *hvorfor* de unges sprog indeholder de træk der præsenteres som karakteristiske. De forklaringer der tilbydes, er i første række af funktionel art.

Det overordnede synspunkt er at sproglige kendetegn – på linje med ydre kendetegn så som tøj og frisure – fungerer som markører af socialt gruppetilhørsforhold. Kotsinas opsummerer på baggrund af sin forskningsgennemgang at ungdomssproget er et gruppesprog der formes i opposition til voksenverdenen: det markerer distance til de voksne og deres etablerede værdier, og sammenhold blandt de unge om deres egne værdier (s.25). Totalindtrykket af de unges samtalestil opsummeres i betegnelsen “närhets- och engagemangsstilen” (s.55), der er præget af ekspressivitet og kreativitet. De træk der omtales som stærkt ekspressive, idet de gerne markerer holdninger, sindsstemninger og følelser, omfatter i første række stemmestyrke og -forvridning (s.38), lydord (s.39) og bandeord (s.61). Ligeledes udgør brugen af citater og pseudocitater en dramatisering, der også – ud over at fremhæve det omtalte – udtrykker talerens følelser og holdninger over for det hun siger (s.43). Slang omtales som et udtryk for såvel kreativiteten som ekspressiviteten i de unges sprogbrug (s.58f).

Den afvikling af et samtaleforløb der er karakteriseret ved afbrydelser og samtidig tale, vil ofte kunne tolkes funktionelt som opbygning af en ‘kollektiv replik’ (s.45). Selve indholdet af samtalen, med de mange genfortællinger af fælles oplevelser, vil ofte fungere som en slags kontrol af gruppetilhørsforholdet; det drejer sig om at blive bekræftet i et fællesskab af erfaringer og vurderinger, at føle sig afholdt og sikker på sin plads blandt kammeraterne (s.48f). Slang er et andet træk der tillægges stærk gruppe- og identitetsdannende funktion. Når ‘grimme ord’ har en ganske fremtrædende plads i slangsproget hos unge, hænger det sammen med “det oppositionella, tabubrytande draget i ungdomars språkanvändning” (s.70).

De funktioner der udfyldes af de ‘unødvendige småord’ viser sig at være mange og besværlige at beskrive præcist. Ordene kan på den ene side passe deres ‘faste’ syntaktiske plads og opretholde deres ‘fulde’ betydning og udtale; dels kan de bruges i mere abstrakt betydning, i reduceret fonologisk form, og i nye og førhen umulige syntaktiske positioner. Kapitel 7 er rigt på ideer for den der er interesseret i hvordan talesproget klarer de funktioner som tegnsætningen tager sig af i skriftsproget. Kotsinas viser hvordan de ‘unødvendige småord’ kan fungere a la punktum (s.80), kolon og anførselstegn (s.82), citationstegn (s.86), parentesslut og komma (s.88), udråbstegn og spørgsmålstegn (s.89), tre punktummer. (s.90). Småordene er altså langt fra unødvendige. Overordnet synes de at fungere som bindeled mellem taler og lyttere: dels er de med til at strukturere det sagte og signalere over for lytterne hvordan det skal tolkes, dels signalerer de replikbegyndelse

og -slut, og bruges altså til at organisere turtagningen i samtalen. Det er som samtalepartikler, eller pragmatiske partikler, at småordene har deres vigtigste funktioner (s.95f). Kotsinas perspektiverer ved at vise hvordan den *pragmatikalisering* hun har beskrevet, kan ses som et særtilfælde af den type grammatikaliseringsproces der synes at være et almindeligt fænomen i alle sprog til alle tider, en proces der forvandler indholdsord til funktionsord i kraft af ændringer i ordenes betydningsmæssige, udtalemæssige og syntaktiske karakteristika (s.98ff).

Kotsinas vil ikke udelukke at den hyppige og til tider næsten monotone brug af bestemte partikler kan have gruppeddannende funktion (s.97), men hun gennemfører også følgende ræsonnement: Eftersom ungdomssproget ofte har et meget ekspressivt og subjektivt indhold, bliver det følelsesmæssigt vigtigt for taleren at de lyttende tolker det han siger rigtigt, og at de accepterer det og slutter op om det – følgelig må han udtrykke sig ekstra eksplicit. Kotsinas foreslår altså at man kan “se de strukturerande och signalgivande samtalspartiklarna i ungdomsspråket som ett utslag av att ungdomar i högre grad än vuxna har behov av att uttrycka sig tydligt och därför också av att använda medel för att öppet ge signaler om hur meddelandet skall tolkas”. Argumentationen fortsætter: “Detta skulle i sin tur kunne orsakas av att tonåringar – hur vuxna de än ser ut – ännu inte nått vuxenkompetens i den språkliga behandlingen” (s.98). Dette perspektiv giver mig betænkeligheder i den udstrækning vi her bevæger os i nærheden af at se udviklingen fra ungdomssprog til voksensprog (fra ‘ungdomskompetens’ til ‘voksenkompetens’) som et spørgsmål om udvikling fra et lavere til et højere trin.

Det sker flere gange at Kotsinas ikke fokuserer på de ungdomssproglige træks socialpsykologiske funktionalitet, men på deres karakter af levn fra barndommen. I et afsnit om “samtalsstil och mognad” er perspektivet at det er “naturligt” med ekspressiviteten og kreativiteten i de unges sprog, naturligt fordi de for nylig har været børn, og “små barn lever ut sina känslor i skratt, gråt eller skrik, de talar och sjunger högt, och de leker med språket. En del av denna spontana utlevelse finns kvar hos de några år äldre tonåringarna” (s.52). Det omtales også som et spørgsmål om manglende modenhed at mange unge bruger sproget som om de talte til kammeraterne, i situationer hvor der gælder andre normer. Enhver lærer ved, siger Kotsinas, at kammeratsproget kan bruges som ren protest mod skolen og voksenverdenen, men “trots det orsakas sannolikt sådana inslag samtidigt av att ungdomarna i många fall ännu inte är mogna nog för att särskilja oli-

ka tal- och uppförandesituationer och de regler som gäller där" (s.53).

Så længe ekspressiviteten og kreativiteten i sprogbrugen ses i lyset af deres rolle i gruppe- og identitetsdannelsesprocesser, er disse sider ved sprogbrugen forklaret ved deres funktion: de unge bruger sproget ekspresivt og kreativt for at skabe deres egen sociale identitet. Den indledende præsentation og gennemgående anvendelse af denne socialpsykologiske forklaringsmodel er i mine øjne en af bogens største fortjenester. Det man kunne ønske sig, var en styrkelse af den socialpsykologiske tilgang i form af empiriske undersøgelser af de holdninger og forestillinger der omgiver de sproglige træk der varieres og ændres. Modenhed forekommer mig derimod at være et problematisk forklaringsbegreb i forbindelse med ændringer i sprogbrug. Når barnets sprog 'udvikles', er det muligvis rimeligt at se det som led i en modningsproces. Men når unge mennesker ændrer deres sprogbrug og tilpasser sig offentlighedens sprognormer, er det vel kun udtryk for 'modning' i den udstrækning normtilpasning og moden adfærd er en og samme ting?

HVORDAN BEHANDLES UNGDOMSSPROGET I SAMFUNDET?

Uanset om der findes et ungdomssprog der mht. sprogtræk kan skelnes fra voksensprog eller ej, og uanset hvilke sociale betydninger disse eventuelle trækforskelle måtte have for forskellige mennesker, så er der én ting vi med sikkerhed ved: nemlig at 'ungdomssproget' findes i den offentlige diskurs – hvor det opbygges og vedligeholdes som en social konstruktion. Unges sprog gøres til tema, ikke mindst i læserindlæg i aviserne, og karakteriseres i stærkt negative vendinger. Kotsinas har studeret denne genre helt tilbage til århundredeskiftet, og viser i bogens første kapitel at klagesangen altid har været den samme.

En social konstruktion kan imidlertid bekæmpes, rives ned og bygges om. Jo stærkere den står, jo sværere er det naturligvis. Bogen *Ungdomsspråk* indgår i denne kamp om (vores forestillinger om) ungdomssproget. Det er en vigtig kamp, for styrkeforholdet i den offentlige diskurs har utvivlsomt konsekvenser for hvordan de unge og deres sprogbrug bliver behandlet i samfundet, det vil i første række sige i skolen. Med sin bog vil Kotsinas gerne bidrage til nedrivningen af den gamle ungdomssprogs-konstruktion, og ikke mindst til opbygningen af en ny. Nedrivning og opbygning fremstår ligefrem som et kompositionsprincip i bogen. Ikke bare

begynder bogen som sådan med et kapitel der afslører hulheden i klagerne over de unges sprog, men også omtalen af de enkelte træk begynder gerne med en påmindelse om den negative almindelige vurdering der omgiver trækket – før Kotsinas vender tingene på hovedet og taler om ungdomssproget i positive vendinger som kreativt, ekspressivt og funktionelt. *Ungdomsspråk* er en vægtig murbrækker, der måske kunne slå det hul i muren der får den veletablerede konstruktion til at falde.

Når jeg ikke er helt fortrøstningsfuld i så henseende, skyldes det ikke kun at klagemuren, hulheden til trods, er svær at få hul på. Det skyldes også at bogen har to væsentlige svagheder i rollen som rambuk.

Den første svaghed er et punkt vi allerede har været inde på, nemlig antydningen af at forskellen mellem ungdomssprog og voksensprog kunne have med modenhed at gøre, og altså være et udviklingsspørgsmål mere end et normspørgsmål. Det er et synspunkt der fortjener opmærksomhed i en uafklaret videnskabelig diskussion, men det kan nemt få en utilsigtet virkning når det slippes løs i den offentlige diskurs. Så snart vi bevæger os ind i spørgsmålet om hvordan samfundet behandler og bør behandle de unges sprogvaner, er det ikke længere et rent teoretisk problem om ungdomssproget i det væsentlige er en udviklingsbetinget sprogbrug eller en gruppedefinerende varietet af sproget. At bogen her afstår fra at tage stilling, betyder ikke at samfundet også gør det.

Når lærere og forældre fortvivler over de unges sprog, kan bogen berolige med at "det blir bättre med åren", og det gør det fordi "ungdomar växer och mognar, och beroendet av kamratgruppen och dess gillande avatar" (s.53). Det siges ikke noget om hvorvidt 'modningen' og 'frigørelsen fra kammeratskabsgruppen' skal ses som én og samme proces eller to samtidige processer, og følgelig heller ikke noget om hvorvidt den ene proces skal ses som mere afgørende end den anden. Det er nærliggende at tro at det budskab der går igennem, er at den sproglige bedring kommer med årene, af sig selv. Og når bedringen nu alligevel kommer før eller senere, hvorfor skulle fortvivlede lærere og forældre så ikke hjælpe den på vej....?

Det svenske samfund pålægger skolen at hjælpe de unge med tilegnelsen af voksne sprogvaner¹. Bogens diskussion af skolens rolle på dette område er dens andet svage punkt. Her rammer bogen sig selv i foden, og det styrker naturligvis ikke dens muligheder for at få ram på klagetraditionens ungdomssprog. Omdrejningspunktet i diskussionen er spørgsmålet om hvorvidt ungdomssproget er godt nok til offentligheden. Det mener Kotsinas ikke at det er. Hun mener det er vigtigt i et samfund som det svenske at

beherske... et *neutralt standardtalesprog* (ss. 56, 166). Spørgsmålet om hvorfor de unge ikke taler mere standardsprogligt, får de samme to svar som vi nu kender. Det ene er at "tonåringar ännu inte har kommit så långt i sin språkutveckling att de helt behärskar standardspråkets normer". Det andet er at "språkliga varieteter är nära förbundna både med individens och gruppens identitet". Denne socialpsykologiske funktion bevirker at ikke alle unge af sig selv indser nødvendigheden af at lære et 'korrekt' sprog, så den indsigt er det skolens opgave at videregive (s.164f).

Kotsinas anbefaler naturligvis ikke at man forbyder de unge at bruge sproget som de har for vane. På den anden side mener hun heller ikke at man bare kan lade de unge udtrykke sig som de vil, uden at forsøge at "lära dem hur ett mera neutralt språk fungerar och vad det är avsett för" (s.166), for det ville betyde dårligere muligheder for store grupper der ikke kan få den hjælp de behøver derhjemme. Kotsinas peger på en tredje vej: samtidig med at skolen må acceptere og respektere ikke-standardprog, må den også gøre hvad den kan for at overbevise de unge om at det er en god ide at lære sig standardtalesprog. Kotsinas ender dermed hvor sociolinguister og andre normliberalister plejer at ende (fx Milroy & Milroy 1985, diskuteret i Kristiansen 1988).²

Det er klart at så længe ikke-standardprog nedvurderes i sprogsamfundet, vil man med rette kunne sige med Kotsinas at det er personligt vigtigt for de unge at kunne honorere de sproglige krav og forventninger de møder i offentligheden. Og de unge bør naturligvis bibringes indsigt i hvorfor. Men den indsigt er netop en forståelse af hvordan sprogsamfundet fungerer – og ikke mindst en forståelse af at det kunne være anderledes. Et sådant perspektiv er der imidlertid ikke i den indsigt Kotsinas taler om; den drejer sig tværtimod om standardsprogets nødvendighed og fornuft i et samfund som det svenske. Kotsinas giver ingen argumenter for hvorfor der skulle være brug for et standardtalesprog.

UNGDOMSSPROG I NORD, SYD OG VEST

Foreløbig har vi set på hvordan bogen beskriver og forklarer *fallestræk* der karakteriserer unges sprog til forskel fra (vores forestillinger om) voksnes sprog. Bogen indeholder imidlertid næsten lige mange sider hvor det er *forskellene* i de unges sprogbrug der er i fokus (kapitlerne 8-11). Når siderne i denne anmeldelse – der nærmer sig sin afslutning – er fordelt anderledes, skyldes det at jeg i første række har villet præsentere og til dels disku-

tere det jeg opfatter som bogens centrale påstand. Med en formulering fra bogen lyder den: "Även om olikheterna mellan skilda gruppers språkliga varieteter lätt drar uppmärksamheten till sig, är emellertid likheterna större och mera djupgående och sannolikt också i stora drag typiska för ungdomsspråk över huvud taget" (s.161). Mod den baggrund vil bogens beskrivelse af de sproglige forskelle mellem unge i tre stockholmske forstæder uvilkårligt virke mindre spændende i en dansk sammenhæng.

Men også den del af bogen bør omtales og fremhæves for sin brede og perspektivrige tilgang til emnet. De undersøgte forstadsmiljøer kaldes Nord, Syd og Vest. De unge i Nord (middelklasse, højstatus-område) og Syd (traditionel arbejderklasse, lavstatus-område) sammenlignes mht. hvad de taler om, og mht. hvad de har at sige om tøj og andre slags stiludtryk, om fritid og kontakt med andre ungdomsgrupper, og om sprog. Brugen af slangord og af en række udtalevarianter sammenlignes vha. kvantitative metoder og søjlediagrammer.³ Der påvises også sproglige forskelle og altså forekomst af delgrupper inden for hver af de to store gruppedannelser Nord og Syd.

Sprogets gruppe- og identitetsdannende funktion fastholdes konsekvent som forklaringsmodel i den del af bogen der fokuserer på hvordan de unge i deres sprogbrug adskiller sig fra hinanden (mere end fra de voksne). Kotsinas gør dog heller ikke her forsøg på at gå empirisk i dybden med den problemstilling. Den uafhængige evidens for hvad den sociale betydning består i, begrænser sig til enkelte kommentarer fra de unge om eget og andres sprog. Resten er tolkninger på basis af kvantitative forskelle i sprogbrugen.

I Vest bor indvandrerne, "här finns mycket få vuxna 'genuina' stockholmare" (s.132). Til gengæld findes der en række forskellige sprog og kulturer. Den situation børn og unge vokser op i her, er ikke den klassiske tosprogethedssituation, "i stället fyller ofta flera språk och språkliga varieteter olika funktioner både på individ- och gruppnivå i ett mycket varierande och komplext mönster" (s.139). Kotsinas fremhæver at de der vokser op i Vest, ikke på nogen måde synes at opleve dette sproglige miljø som forvirrende og abnormt; i modsætning til hvad man måske kunne tænke sig, udvikler de tidligt en omfattende kulturel og sproglig kompetens.

Kotsinas taler om flere varieteter af den stockholmske dialekt, og skriver at "den varietet som mest skiljer sig från de övriga två som diskuterats i denna bok är Västersvenskan. Här er också de sociala, kulturella och historiska gränslinjerna gentemot övriga varieteter som skarpast" (s.175). Det sven-

ske sprog der tales af de unge i Vest, kan afvige fra andet stockholmssprog både mht. udtale, grammatik og ordbrug (s.146f), og kan indeholde en speciel slang der bygger på lån fra indvandrersprog i området (s.150). Samtidig er det mere heterogent end det sprog der tales af unge i Nord og Syd, det kan variere meget fra person til person, og fra situation til situation, og "någon tydlig gräns mellan Västerungdomarnas samtalsspråk och 'vanligt' stockholmskt ungdomsspråk finns det knappast" (s.144).

At grænserne snart omtales som skarpe snart som utydelige, kunne ligne en selvmodsigelse. Problemet – og pointen – er den store variabilitet på sprogbrugsniveauet (som ikke bliver analyseret kvantitativt, med henvisning til at det nemt kunne give et misvisende billede). På normniveauet karakteriseres sproget i Vest som 'diffust' i sammenligning med de mere 'fokuserede' Nord- og Syd-varieteter. "En del ungdomar tycks dock ha en intuitiv känsla av att även Västersvenskan har visse normer" (s.164). Egentlig synes jeg at Kotsinas i det store og hele fremstiller det som om Vest-svensk for mange unge fungerer som norm: unge i Vest er "bidialektala" og kan "skifta kod" (s.155f); gruppeidentiteten som "stockholmare/svensk med invandrarbakgrund" markeres i sproget ved at blande lokalt og 'fremmed' (s. 156f); unge indfødte svenskere med svenske forældre kan bruge de 'fremmede' træk som solidaritetshandlinger med kammeraterne og som leg med forskellige identiteter (s.157f). I det hele taget inviterer Kotsinas' materiale og terminologi stærkt til en diskussion af hvordan vi mest hensigtsmæssigt bruger dialektbegrebet i dagens samfund, hvor variabiliteten på sprogbrugsniveau og kompleksiteten på normniveau er ganske anderledes end tidligere. Opstår der nye dialekter eller varieteter, og hvordan afgør vi det? (Kristiansen 1992, Kotsinas 1988).

Kotsinas viser hvordan forenklingsstrategier der er velkendte fra sprogindlæring og sprogkontakt, kaster lys over karakteristiske træk i Vest-sproget (s.147ff), og hun undlader ikke at trække paralleller til lignende ungdomssprog der er beskrevet i andre lande (s.159f). Danmark er ikke på listen.⁴

A F S L U T N I N G

Bogens sidste kapitel diskuterer ungdomssprogets rolle i sprogforandringsprocessen. Her argumenterer Kotsinas meget interessant for en sammenhæng mellem sproglig innovation, behov for ekspressivitet, og bevidste normbrud; hun præsenterer en "hypotetisk modell för utvecklingen inno-

vation – språkförändring i talspråk” (s.173), og diskuterer hvilken betydning det beskrevne ungdomssprog vil have for udviklingen i stockolmsproget specielt og det svenske sprog generelt. Med andre ord: hvis du mangler inspiration til at arbejde med dansk ungdomssprog i særdeleshed, eller bare perspektiv på dit arbejde med sprog i almindelighed, så er dette bogen for dig.

NOTER

- 1 Kotsinas dokumenterer ikke med henvisninger til ministerielle papirer hvad skolens opgaver i forhold til elevernes sprog er i Sverige. Jeg har ikke tjekket, men går som læsere flest tillidsfuldt ud fra at bogens fremstilling er korrekt. Lad mig nævne her, at det i Danmark er den største selvfølgelighed af verden at skolen skal lære eleverne det rigsdanske standardtalesprog, til trods for at det aldrig har stået på tryk i officielle papirer at dette er skolens opgave (se Kristiansen 1990). Først i den nylige KUP-rapport om *Sproglig viden og bevidsthed* (Undervisningsministeriet 1992) er denne opgave gjort synlig.
- 2 Kotsinas skriver at 'den tredje vej' er blevet anbefalet af Peter Trudgill, med henvisning til *Språk och social miljö* – en svensk oversættelse fra 1976 (ikke 1974 som angivet i bogen) af Trudgills *Sociolinguistics* fra 1974. Det er nu en diskutabel fremstilling af Trudgills standpunkt (se ss. 80-83 i *Sociolinguistics*). På samme tid fremlagde Trudgill sit standpunkt i mere udfoldet form i bogen *Accent, Dialect and the School* (Trudgill 1975). Her fremgår det utvetydigt at anbefalingen om standardsprogsindlæring kun gælder for så vidt angår visse former for skriftlige arbejder, men bestemt ikke hvad angår talesproget. Videre er det værd at bemærke at denne anbefaling ikke begrundes med at samfundet har brug for en skriftstandard; den er udelukkende begrundet i de negative holdninger og diskriminerende sanktioner eleverne vil møde i visse situationer i samfundet, hvis de ikke behersker skriftstandarden. Trudgill giver tværtimod udtryk for håb om at dialekttolerancen i fremtiden kan udvides til også at gælde for skriftsproget.
- 3 Her kunne sociolingvisterne blandt bogens læsere nok have ønsket sig flere oplysninger om det talmateriale der ligger til grund for de procenttal der gives; måske også statistiske signifikansberegninger.
- 4 Lad mig i den forbindelse nævne at Kotsinas sammen med professor Anna-Brita Stenström (Bergen) har taget initiativ til et projekt med titel *Tonårsspråk: tradition och förnyelse*, hvor hensigten er at få indsamlet og sammenlignet data fra Sverige, Norge, Finland, Danmark og England.

L I T T E R A T U R

- Kotsinas, Ulla-Britt (1988): Immigrant childrens' Swedish – a new variety? In J.Gimbel, E.Hansen, A.Holmen and J.N.Jørgensen (eds): *Papers from the Fifth Nordic Conference on Bilingualism*. Clevedon – Philadelphia: Multilingual Matters LTD: 129-140.
- Kristiansen, Tore (1988): Autoritet og sprog. *Danske folkemål* 30: 89-132.
- Kristiansen, Tore (1990): *Udtalenormering i skolen*. København: Gyldendal.
- Kristiansen, Tore (1992): Har regionalsprog en fremtid i Danmark? *Danske folkemål* 34: 203-247.
- Milroy, James & Lesley Milroy (1985) (2.udg.1991): *Authority in Language*. London og New York: Routledge.
- Trudgill, Peter (1974): *Sociolinguistics*. Middlesex: Penguin Books.
- Trudgill, Peter (1975): *Accent, Dialect and the School*. London: Arnold.
- Undervisningsministeriet (1992): *Sproglig viden og bevidsthed*.